

Druhý díl vzpomínek Františka Weyra – Paměti 2. Za republiky (1918–1938)

Brno, Atlantis 2001, 520 s.

Miloš Večeřa*

Po dvou letech usilovně pečlivé ediční práce se do rukou čtenářů dostává díky nakladatelství Atlantis druhý díl Pamětí velkého českého právníka, právního filozofa, státovědce a statistika Františka Weyra, zakladatele a věhlasného profesora Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně a jejího prvního děkana. Čtenář, který se již mohl seznámit s dříve vydaným prvním dílem Weyrových Pamětí (Atlantis 1999, 487 s.) a zvykl si tak na Weyrův neobyčejně barvitý, poutavý a přitom zasvěcený a historicky věrný autobiografický výklad prvního období jeho života (od narození 25. dubna 1879 do vzniku samostatné Československé republiky v roce 1918), má nyní možnost se seznámit s dalším, a to vědecky a pedagogicky nejplodnějším prvorepublikovým obdobím Weyrova života. Jde přitom o období, které je čtenáři historicky i časově bližší, včetně velkých osobností, s nimiž se může Weyrovou zásluhou blíže seznámit, a proto lze očekávat, že se tento díl setká s ještě větším čtenářským ohlasem než díl první. Vycházející druhý díl Weyrových Pamětí, i když představuje časovou kontinuitu s dílem prvním, tvoří relativně uzavřený celek a lze ho tedy číst i samostatně.

Pro širší orientaci je vhodné zmínit, že se Weyrovi v jeho třídílných obsáhlých Pamětech, z nichž zatím vyšly první dva, podařilo, tak jako málokomu, autobiograficky zmapovat nejen celý jeho plodný vědecký, pedagogický, veřejný, manažerský, umělecký i osobní a lidský život, ale i celou dlouhou historickou etapu českých dějin od rozpadajícího se rakouského mocnářství, přes první světovou válku, vznik první Československé republiky, její rozkvět a násilný konec v německé okupaci, přes šťastné skončení druhé světové války, poválečné nadšení, až po osudový politický převrat v únoru 1948 a následující politické represe. Svými Paměti chtěl Weyr, jak sám říká v jejich úvodu, vypovědět „o svém životě, který sice neposkytuje nic zvlášť dramatického nebo snad heroického, ale jinak se liší od životní naplně průměrného příslušníka malého národa, jako jest český, a to zejména „kantorskou“ tradicí tří generací, setkáními s velkou řadou významných lidí a pohnutou dobou plnou převratných událostí prožitou ve velkých společenských centrech (Vídeň, Praha, Brno), kdy mi bylo dáno nahlížet na tento ži-

vat nestranně díky draze vykoupenému kosmopolitnímu založení“. Weyr první a druhý díl svých Pamětí napsal za svého pobytu v Praze v letech 1939–1945 a po jejich pozdějším dopsání v letech 1946–1947 je měl již připraveny ke knižnímu vydání a uzavřel i nakladatelskou smlouvu, z níž však bohužel pro únorový puč roku 1948 sešlo. Weyr již nepředpokládal, že by Paměti ještě mohly vyjít, přesto však začal psát po svém vyhození z Právnické fakulty od března 1949 poslední třetí díl Pamětí (1939–1951), v němž zachytil období okupace a útrapy posledních let svého života, kdy v neutěšené sociální situaci a politicky vytvořené společenské izolaci 29. června 1951 umírá.

Vydavatelské rozčlenění prvního a druhého dílu Weyrových Pamětí navazuje na původní Weyrovo rozdělení textu, a to prvního dílu do jedenácti kapitol a druhého dílu od dvanácté po jedenadvacátou kapitolu. Dvanáctá kapitola druhého dílu Pamětí je věnována Weyrově politické činnosti po vzniku samostatné republiky v roce 1918, kdy byl Weyr především vyslán národně demokratickou stranou jako „odborník“ do revolučního Národního shromáždění a podílel se významně na přípravě československé ústavy z roku 1920. Pracoval také v brněnském městském zastupitelstvu a městské radě. Vzpomíná v této souvislosti na různé osobnosti politického a veřejného života, s nimiž se mohl v politice setkat, včetně T. G. Masaryka a E. Beneše.

Třináctou kapitolu Pamětí Weyr věnuje obsáhle Právnické fakultě v Brně a jejím osudům. Weyr zde podrobně popisuje zrod myšlenky založení brněnské univerzity a své a Englišovo úsilí korunované přijetím zákona č. 50/1919 Sb., kterým byla založena brněnská Masarykova univerzita. Návazně byla ustavena i její Právnická fakulta, jíž byl Weyr zvolen prvním děkanem (1919–1920). Weyr dokresluje obtížný proces formování profesorského sboru Právnické fakulty a postupný rozvoj její pedagogické a vědecké činnosti. Vedle organizačních a personálních aktivit, včetně zajišťování výstavby její stávající budovy postavené v letech 1928–1932, se Weyr významně zasloužil na vědecké profilaci brněnské Právnické fakulty, jejíž jádro představovala Brněnská normativní škola právní. Weyr jako zakladatel této školy a její hlavní předsta-

* Doc. JUDr. et. PhDr. Miloš Večeřa, CSc., Katedra právní teorie Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Brno

vítel se v Pamětech podrobně věnuje přístupům, které zaujímali jednotliví pedagogové fakulty k normativní teorii, a jak byla tato teorie přijímána studenty a právníkou veřejností. Zabývá se zde i svou vědeckou a publikační činností i snahami o vytváření nových publikačních, edičních a redakčních forem (Časopis pro právní a státní vědu, Vědecká ročenka Právnícké fakulty MU, Slovník veřejného práva československého a další).

Ve čtrnácté kapitole Weyr vykresluje svoji desetiletou činnost ve funkci prezidenta Státního statistického úřadu (1919–1929), kterou vykonával vedle své pedagogické a vědecké práce. Současně se věnoval i organizování vědeckého bádání ve statistice.

V patnácté kapitole Weyr rád vzpomíná na mnohé vědecké kongresy, kterých se od roku 1913 do roku 1938 měl možnost v řadě zemí zúčastnit. Popisuje v této souvislosti své zážitky z cest a osobní setkání s mnoha významnými lidmi.

Šestnáctá kapitola je věnována Weyrově činnosti v České akademii věd a umění. Weyr měl této vědecké společnosti za zlé, že při oceňování jeho vědecké práce „Základy filosofie právní“ přihlášené do vypsaného anonymního konkurzu (1915–1916) uplatnila vůči němu diskriminační postup, a proto později odmítl i nabízenou kandidaturu do této společnosti. V roce 1926 však členství přijal a podílel se aktivně na její činnosti.

V sedmnácté kapitole Weyr rekapituluje svoje aktivity v různých spolcích a akciových společnostech. Specifické bylo Weyrovo působení v brněnské sekci spolku Panevropa a ve Středoevropském institutu pro hospodářské sblížení, jejichž cílem bylo spojení evropských států. Na naléhání převzal Weyr předsednictví v obou těchto spolcích, což mu později za okupace způsobilo značné potíže. Aktivně pracoval také ve spolcích pro ochranu zvířat a v období let 1918–1939 přijal členství v různých správních radách akciových společností, což si vyžadovalo věnovat se hospodářským a organizačním aktivitám, na druhé straně mu to však umožňovalo vést život s vyšším životním standardem.

V osmnácté kapitole se Weyr věnuje svému vztahu k brněnskému divadlu. Jeho volbou za předsedu Družstva Národního divadla začalo dlouhé období jeho téměř dvanáctiletého působení v brněnském uměleckém a divadelním životě (1919–1931). Weyr zde popisuje brněnský divadelní svět a jeho významné osobnosti. Zasloužil se také o prohlášení brněnského Národního divadla za zemský ústav.

V devatenácté kapitole Weyr, který byl aktivním hudebníkem a milovníkem hudby, vzpomíná na svého přítele skvělého houslistu Karla Hoffmanna a na slavnou dráhu Českého kvarteta, jakož i na další hudebníky, které měl možnost poznat.

Uvolněně působí kapitola dvacátá, ve které Weyr vzpomíná na letní pobyty a prázdninové a jiné cesty,

na nichž se setkával se zajímavými pamětihodnostmi a lidmi.

V poslední jedenadvacáté kapitole Weyr ukazuje, jak se za první republiky postupně z tichého provinčního Brna stávalo rušné kulturní a politické centrum, a seznamuje čtenáře s mnoha lidmi, se kterými se v té době přátelsky stýkal. V roce 1921 se Weyr přestěhoval do vlastního domu, který si nechal postavit ve známé brněnské Masarykově čtvrti, což mu umožnilo vést intenzivnější společenský život. Pěstoval také aktivně hudbu jako člen domácího smyčcového kvarteta, které v daném prvorepublikovém období uspořádalo přes šest set hudebních večerů pro přátele i širší společnost.

Druhý díl svých Pamětí ukončil Weyr doslovem napsaným v roce 1948. Loučí se v něm se čtenářem a s celým světem, i s vlastním životem, a nepředpokládá, že se ještě později k psaní svých Pamětí vrátí. Ale i třetí díl Pamětí, tak jako dva mu předcházející, byly vlastně napsány jen díky tomu, že byl násilně vyřazen z vědeckého a společenského života: ponejprv v důsledku okupace prožité v izolaci v Praze, podruhé pak v důsledku únorového převratu 1948, kdy byl vyhozen z Právnícké fakulty. Byl mu tedy tak dán čas, aby mohl zpětně přehlédnout svůj život a zamyslet se nejen nad prožitými událostmi a lidmi, které potkal, ale zvažovat i své tehdejší názory a pocity a jejich vývoj. Skromně v doslovu říká, že po přečtení rukopisu prvních dvou dílů není zcela spokojen s obsahem a formou, a to zejména pro nesoustavnost a malou zajímavost díla. Ptá se sám sebe, zda jde spíše o autobiografii, kroniku či skutečné memoáry, jež zamýšlel původně napsat. Weyr je však v tomto hodnocení k sobě příliš přísný, což určitě potvrdí čtenář, který se se zaujetím dostane až k tomuto doslovu.

Stejně jako první i druhý díl Pamětí je autorem napsán autenticky, velice otevřeně, upřímně, a přitom čtivě (když např. vzpomíná na svůj zármutek nad smrtí své matky /s. 491–2/). Weyr ve svých vzpomínkách prokazuje mimořádnou paměť na osoby, události i atmosféru doby, smysl pro detail i racionální a nestranné vysvětlení souvislostí a příčin. Velmi cennou skutečností je i to, že Paměti čtenáři zprostředkovávají rovněž Weyrovo vidění světa, z něhož vzešlo jeho právně pozitivistické chápání práva vtělené do Brněnské normativní právní školy, kterou Weyr založil a jíž byl hlavním představitelem. Weyr v Pamětech charakterizuje i stoupence a odpůrce jeho normativní teorie a obsah a atmosféru vědeckých sporů a polemik, ve kterých normativní teorii obhajoval. Druhý díl Weyrových Pamětí je svou šíří pohledu pozoruhodným svědectvím vědecké, intelektuální i společenské situace období první republiky a lze jej doporučit nejen široké právníce veřejnosti, ale i běžnému čtenáři, který se zajímá o vědecký a společenský život tohoto tak často připomínaného „zlatého“ období našich dějin.

Závěrem je třeba říci ke cti nakladatelství Atlan-

tis (redaktorka Jana Uhdeová), že i když byly, jak již výše zmíněno, první dva díly Pamětí v zásadě již Weyrem připraveny do tisku, věnovalo toto nakladatelství přípravě jejich stávajícího vydání ještě mnoho hodin usilovné redakční práce, zejména pokud jde o citlivé provedení korektur a doplnění textu o nezbytné poznámky a jmenný rejstřík. Kvalitě této pečlivé redakč-

ní práce nelze z pohledu čtenáře nic vytknout. Lze si proto jen přát, aby v brzké době vyšel i poslední třetí díl této imponující kroniky života člověka, kterého bychom pro šíři jeho záběru, tvořivost a pracovitost mohli s trochou nadsázky označit za člověka vpravdě renezančního.